

OPONENTSKÝ POSUDEK

diplomové práce **Bc. Ondřeje Holuba**,

studenta II. ročníku navazujícího magisterského oboru *Historie jednooborová* na FF UHK,

„Na druhé koleji.“ Vnímání socialismu Československou stranou národně socialistickou,

HÚ FF UHK, 2017, 103 s.

Jednoznačně přitažlivě působí název tématu předložené diplomové práce Bc. Ondřeje Holuba. Ten v zadání své práce slibuje předložení způsobů vnímání socialismu, jak jej „pojímala strana národních socialistů ve vztahu k aktuálnímu tématu socializace Československa“, a to na základě analýzy „stranických programových konceptů“. Téma národně socialistické strany je v české historiografii stále zpracováno jen z některých hledisek, proto jej vítám tak, které bylo předloženo. Práce je tematicky členěna do pěti nosných kapitol, které jsou dále vhodně členěny. Při pohledu na obsah se čtenáři jeví, že autor má poměrně široký záběr tématu a velkoryse pojímá jak pojem socializace, tak také národně socialistické hnutí jako celek.

Hned v úvodu autor slibuje provedení historické sondy („sondáž“, sic, s. 8) do myšlenkových konceptů národních socialistů ve složité době přerodu poválečné republiky směrem k socializaci Československa. V práci již v úvodu ovšem chybí některé povinné části; tou je kupříkladu rozbor použitých metod. Sociologické-historická rovina a nelineární přístup by si zasloužily rozvést, stejně jako jakékoli metodologické práce, z kterých by autor čerpal – je totiž téměř nemožné, aby diplomant vymyslel svou vlastní svébytnou a nikdy nepoužitou metodologii. Chybí rovněž obsahová analýza (nikoli pouhý výčet) odborné literatury, a, což je více zarážející, archivních pramenů.

Po sporém úvodu následuje pět hlavních kapitol práce, v nichž se autor postupně vyjadřuje k těsně poválečné ideologické rovině nár. socialistů, dále k politickému myšlení, ke konfrontaci s komunisty, vývoji politického programu a téměř antickou cestou přivede národní socialismus do závěrečné krize (s otazníkem nad „druhou“ či „slepou“ kolejí). Takto pojatý obsah práce shledávám jako velmi dobrý. Nehodlám v posudku rozepisovat jednotlivé kapitoly, spíše se soustředím na hodnocení přínosných a sporných otázek.

Pokud je práce něčím kvalitní, pak je to rozsah odborného tisku, který autor shromáždil. Pochvalu si zaslouží také znalost mnoha dobových teorií, které mohly formovat národně socialistické proudy v poválečné Evropě. Zde mám na mysli zejména otázku němectví, dále sociální rovinu vzrůstajícího dělnického uvědomění, konfrontaci s praktickým i teoretickým politickým marxismem, jakož i sociologický exkurz do

Sorokinovy platformy. Použitá odborná literatura je rozsáhlá. Všechny tyto prvky značí, že se diplomant dlouhodobě zabýval celkovou myšlenkovou koncepcí, kterou chce v práci analyzovat.

Problém však vidím v celkovém zpracování textu. Nijak nepotlačuji autorův zájem podat práci interdisciplinárně; naopak, to je jistě chvályhodné. Na straně druhé byla ale DP podána na oboru historie, proto bych očekával v první řadě to, co autor slibuje: důkladnou historickou analýzu. Jak jinak by se totiž mohl pohybovat na ideologické a politické rovině, pokud by neprovedl nejprve primární výzkum, na jehož základě by jediné mohl generalizovat? Je proto s podivem, že v práci nic takového není. Ani být nemůže – pramenná základna v podstatě nepočítá s archivními prameny. Ty jsou v celé více než stostránkové diplomové práci zastoupeny pouze jedním fondem, sice rozsáhlým, ale pro účely práce tvořeným výběrem pouhých šesti (!) kartonů, z nichž diplomant ještě navíc vybíral *ad hoc* konkrétní nepoččetně dokumenty. O slibované analýze pramenů tu tedy nemůže být zdaleka řeč. To použití odborné literatury a tiskem vydaných dobových pramenů je samozřejmě na úplně jiné (vyšší) úrovni. Ani to však není bez chyb (srov. dále).

Dalším problémem, který vznikl z autorova bohulibého záměru pojednat téma co nejšířěji, je zbytečná přítomnost mnoha tvrzení a odkazů, která s čs. socialismem a stranou národních socialistů souvisí buď velmi vzdáleně, či dokonce vůbec. Text se tak sice natahuje, ale zcela na úkor obsahu. Příkladů je mnoho. Autor sice zná Le Bonovu klasifikaci davu a otázku motivace (s. 20), ale spokojí se s tím, že autora ocituje – zcela pomíjí jakoukoli komparaci s nár. soc. hnutím. Jak by také mohl, G. Le Bon psal o socialismu zcela jiné epochy. Diplomant zaměňuje autory a špatně na mnoha místech navíc literaturu cituje: příkladem budiž jeho „citát“ F. Peroutky na s. 25, kde ovšem cituje v 60. letech stále ještě v podstatě stalinistickou publikaci V. Krále. Kdo je autorem slov? Peroutka nebo Král? A pokud by tedy Král citoval Peroutku (à propos, proč není citován přímo Peroutka?), jaktože diplomant, má-li povědomí o osobě prof. Krále a jeho historické metodologii, nepodrobil obsah jeho knihy potřebné kritice? Proč ji přejímá jako jednoznačný zdroj zcela nekriticky? Celý následující text je pak pouhou kompilací literatury, tisku a prohlášení nár. soc. politiků, bez jakékoli snahy o zachycení geneze této socializace, jak ji autor úvodem sliboval. Musím na tomto místě důrazně upozornit, že jde *de facto* jen o práci s koncovými zdroji, tedy s prameny, které byly nějakým způsobem již vypracovány, jejich text podléhal diskusím a debatám (a o ty by v tomto

tématu mělo jít) vnitrostranických struktur. Proč jsou tedy tyto geneze opomenuty? To všichni autoři psali pouze své vnitřní názory „na vlastní pěst“ a bez konzultace se stranou jako takovou? Autor svou selekci ani metodu nijak nevysvětluje. Za téměř absurdní ukázkou výše uvedených problémů považuji kap. 2.4 o sociologii P. Sorokina. Je hezké, že diplomant tohoto dnes již mnohdy zapomenutého autora zná. Výše jsem poznamenal, že tuto znalost vítám. Musím se ale tázat: jak souvisí summa jeho díla s vlivem s poválečnou nár. soc. stranou v ČSR? Text uvádí čtenáře do sociologického konceptu velmi ztěžka, a zcela (to musím zmínit) bez souvislosti s předchozím textem, bez souvislosti s genezí socialismu v politickém pojetí nár. soc. strany. Spojení Sorokinovy koncepce s názorem K. Moudrého (s. 39) jako národního socialisty je uvedeno, ale není podloženo, ani prokázáno, ani citováno. Víme, že Moudrý z jeho koncepce opravdu vychází? A jak? Vystoupil někde s podobným prohlášením? Ocitoval Sorokinovy práce? A kde? Opět jako na s. 37 v *Přehlídce*? Autor ji cituje (její s. 74–75), ale zřejmě si některé vztahové roviny sám dovozuje – citát nijak Sorokina neuvádí. U příkladu O. Machotky (s. 39) je tento příklon vysvětlen lépe, ale zase pouze na principu shod některých (a zdaleka ne všech) termínů a pojmů. Za absurdní považuji, že diplomant přijal za svou dnes již mnohokrát diskutovanou a téměř i vyvrácenou tezi o antagonismu Sorokinovy a Spenglerovy koncepce. Celkově je takto kapitola zcela nadbytečná. Ukazuje možnou (a zdůrazňuji, možnou) inspiraci některých nár. socialistů Sorokinem na úrovni frází, nikoli celkové koncepce. O socialismu ani nemluvě. Diplomant navíc zaměňuje inspiraci několika jedinců s názorem aparátu celé strany. Používá autor metodu dedukce typu „jeden národní socialista se o něčem zmíní, ergo je to názor národně socialistického hnutí jako celku“? Nikdo jiný neměl antagonistický názor, byť třeba na regionální úrovni? Neexistovaly polemiky, veřejné schůze, okresní konference strany s diskusemi?

Autor by udělal nejlépe, kdyby prošel archivní fondy národních socialistů a zjistil, zda při některých schůzích, které řešily politicko-ideologickou koncepci strany, jméno Sorokina nebo kohokoli jiného nepadlo, popř. v jakém kontextu. V tom je podstata analýzy a geneze, jakož i poté potřebné generalizace. To ovšem práce nepřináší. Autor bohužel nezmínil ani moderní odbornou literaturu, která se P. Sorokinem zabývá; mnohé z jeho teorií byly v západoevropské literatuře opět použity pro sociologické, historické i myšlenkové analýzy. Obávám se, že pokud by je autor znal, byl by ve svém hodnocení Sorokinova vlivu poněkud mírnější. A mimochodem, proč Sorokin? To se

nenajde v dějinách čs. nár. soc. hnutí významnější ideový proud, který by si zasloužil komparaci s názory nár. socialistické strany ve vlastní kapitole? Tím spíše, že diplomat spěšně v textu směřuje k Masarykovi. Očekával jsem, že alespoň v osobě Masaryka bude autor schopen „napasovat“ Sorokinovu sociologii na národně socialistický koncept. Bohužel tomu tak není. Diplomant jednou větou spojí Sorokina a Masaryka do souvislosti tím, že uvede: „*Přirozeným průsečíkem Sorokinova požadavku na ustavení ideační mravní mytologie a snahou o ucelený náhled na eticky chápané češství, se jevila být postava Masarykova*“ (sic; s. 40–41). A to je vše. Pak se již rozepíše o dědictví myšlenkového obrazu prof. T. Masaryka v nár. soc. ideologii (v rozsahu jednoho odstavce).

Podstatě lépe pak vyznívá kapitola 2.5, pojednávající o myšlenkové tradici národních socialistů. Zde by s několika výjimkami šlo s textem DP souhlasit. Autor to koneckonců prokazuje i bohatším poznámkovým aparátem; zdroje jsou v tomto případě rozhodně relevantnější. Ale opět pro tuto část DP platí stejný neduh, jaký práci provázal již v minulé části: Autor používá jen jeden typ pramenů, tj. texty významných nár. soc. představitelů, které byly již publikovány, a nikoli samotnou genezi diskuse uvnitř národně socialistické strany. Jsem plně přesvědčen, že autoři těchto textů jen stěží mluví za stranu (a všechny její struktury) jako celek. Pojem „národně socialistická strana“ je tak jednoznačně zúžen na příklady konkrétních představitelů, stranou je ponechána vnitrostranická diskuse a geneze programových prohlášení, které autor opět předkládá jen ve finální formě. Archivní materiály a jejich studium by v tomto smyslu hluchá místa zaplnily. Především by pak hlubší pramenná analýza ukázala (nebo naopak vyloučila) ty spojitosti, které autor dává do souvislosti bez dalšího vysvětlování.

Již je poslední výtku, kterou směřuji ke kapitole 3, která má pojednávat o ideovém soupeření nár. socialistů s KSČ v poválečné realitě „souboje o socialismus“. Autor pokračuje v duchu srovnávání textů různých autorů, přičemž opět přehlíží základní archivní prameny. Více o soupeření s KSČ a o celém konceptu socialismu by totiž autorovi jistě řekl fond KSČ, v němž by se snadno dostal k materiálům VIII. sjezdu čs. komunistů, kde se živě diskutovalo právě o uvedených problémech, stejně jako o národních socialistech. A takto bych mohl pokračovat ještě k mnoha příkladům.

Zmínit musím na závěr i formální náležitosti. Do hodnocení předložené diplomové práce se bohužel musí negativně promítnout i formální hledisko. Autor nepoužívá povinný citační úzus HÚ FF UHK. Práce obsahuje gramatické a stylistické

chyby. V literatuře chybí některé čistě historické práce a odborná literatura, a to zcela zásadní – např. prof. J. Kocian je citován pouze jednou na s. 29 a jeho další texty jsou v práci zcela ignorovány. Stěží najdeme v současné historiografii většího odborníka na dějiny národních socialistů u nás. Autor by tamtéž, to poznamenávám jen *in margine*, našel také další prameny a odkazy na archivní písemnosti.

Pokud mám tedy předloženou diplomovou práci hodnotit, jsem poněkud v rozpacích. Autor sliboval hlubokou analýzu geneze vnímání konceptu socialismu národně socialistickou stranou v poválečném období. Text DP ovšem prezentuje jen přehled prací a textů publikujících národních socialistů po druhé světové válce, jejich možné a ne zcela doložené inspirace, stejně jako historické sociologicko-politické teorie, které ale s předmětem práce ne vždy přímo souvisí. Zcela opomenut je základní historický výzkum; autor nezkoumal ideologické schůze ani okresní konference nár. soc. strany, nezjišťoval, jak se diskuse vyvíjela „zespodu“. Pokud by takové výzkumy již existovaly, pak by samozřejmě bylo možné, aby autor jejich obsah znal a na jejich závěrech kriticky zhodnotil svou ideologickou „nadstavbu“ – tj. právě onu vyšší sféru, přesahující pouhou politickou rovinu, o kterou se autor původně chtěl snažit. Základní výzkumy tohoto typu ale k dispozici zatím nejsou. Nepopírám, že tento koncept „střechy bez základů“ byl ve světové (především americké) historiografii velmi populární – ovšem tak před 10–15 lety. Dnešní historická věda již postoupila dále, a to bohužel právě i v otázce interdisciplinarity a jejích metod. Pokud autor pracuje jen s „tiskem“, pak zde ale chybí literárněvědní obsahová a funkční analýza textů, která aby historické metody alespoň částečně mohla suplovat.

Předložená DP tak působí nedokončeně, bez reálného propojení s historickou vědou a její metodologií. Pokud by podobná práce byla obhajována na studijních oborech „historická sociologie“ nebo „politická teorie“, pak by byla asi přijatelnější. Pro historický obor však autor ukázal málo historické práce. Výrazně by pomohla i změna názvu diplomové práce; obádám se ovšem, že stávající název nepopisuje obsah celého textu, který s ním souvisí jen zčásti.

Je to svým způsobem velká škoda; Bc. O. Holub je bezesporu student, který je v dané problematice sečtělý, má logické uvažování, smysl pro asynchronní a nelineární přístup, umí postulovat hypotézy a snaží se na ně odpovídat. Nepochybuji, že s více časem by mohl odevzdat práci, která by byla bez nejmenších pochybností přínosná a obhajitelná. V tomto bodě máme bohužel před sebou sice precizně promyšlenou,

nicméně stále jen kompilační práci, více či méně sociologického nebo ideografického typu.

Po velmi dlouhé úvaze proto svoluji, aby diplomant předstoupil k obhajobě své diplomové práce, ale její úspěšnou obhajobu podmiňuji tím, že autor správně a úplně zodpoví níže uvedené otázky a výtky.

V Děčíně dne 14. 8. 2017

PhDr. Tomáš Hradecký, Ph.D.

odborný asistent, tajemník

Historický ústav FF UHK

Otázky pro diplomanta k obhajobě:

1/ Jaké konkrétní archivní fondy by Vám pomohly analyzovat genezi vnitrostranické diskuse nár. soc. strany v centru i regionech před volbami 1946 a po nich? Vysvětlete, proč nebyly do práce zařazeny.

2/ Jaké konkrétní archivní fondy z pozůstalosti osob členů nár. soc. strany znáte? Jaký typ v nich uložených pramenů by Vám pomohl lépe zrekonstruovat jejich vlastní názory na genezi socialismu?

3/ Uved'te, jaký je postoj současné sociologie a historické vědy na Sorokinovu teorii? Znáte autory, kteří v posledních 10 letech jeho práce analyzovali? Jak by jejich závěry změnil text Vaší DP v kap. 2.4? Setkal se někdo z čs. nár. socialistů se Sorokinem? Co víte o jeho vztahu k ČSR po druhé světové válce?

4/ Co považuje u autora prof. Václava Krále za základní tezi, kterou o národních socialistechrazil? Kde se o nich, kromě literatury, kterou zmiňujete, dále zmiňuje?